

JÓKAI ANNA

Tóth Eszter elment

Akik a végszertartásra összegyűltek, tudják, ki volt Ő. Tudjuk. A koraőszi borongásban-ragyogásban szünni nem akaróan siratjuk. Mégis nehéz róla beszélni – nehéz, mert talán nem tettük ezt eleget még életében. Mert Tóth Árpád leánya, Tóth Eszter, nemcsak a „nagy költő leánya”, hanem költő is. S a költészethez nem illik a múlt idő. A jelenben is fénylik, s bevilágít a jövőbe. Nem szabad, hogy az apa oly nagy erővel sugárzó aurája elhalványítsa a leány alkotói tehetségét. Tóth Eszter „öncsillogása” valódi; nem utánzat, jól megkülönböztethető, saját tehetségére szabott. A *maga* helyzetében, a *maga* választását keresi, az apától is származó ihletettséget saját gondolati erejével tölti meg. Kutatja helyét a létben: „Hol voltam? Mint Persephoné: erők közt a sötétben. A búzamag utáni és kalász előtti létben, a meg kicsöndülés között föl és föl egy zenében, úton, nyugvástalan, az út nyitott végtelenében.” (*Szerelem.*) A búzamag utáni és kalász előtti átmenet ideje az övé – mint korunkban csaknem mindannyiunknak. Még minden megtörténhet az emberiséggel: a beérés csakúgy, mint a teljes lepusztulás. Eszterünk beérett. Nem érte készületlenül a halál. Tudta, *körülbelül* tudta, honnan-hová megy és miért volt itt. Az apa is, Ő is szemüveget viselt. Tóth Árpád szemüvege egy kissé párás: a párán keresztül a szép még sejtelmesebb, s a szörnyek sem szörnyek igazán. Tóth Eszter szemén az üveg a komoly keretben folyamatosan tisztított. Ugyanazt a táblát, életszeletet nézik, de a kalásszá érés más és más fázisában. Más a lencse élessége is. Amikor még tapinthatóan itt volt, ezt írtam költészetéről, amikor annyi év s a József Attila-díj után a CET díjat megkapta: „Magyar és egyetemes, tudatos és érzékeny látomásos. Transzcendenciával átitatott, de nem prédikál édeskesen, közhelyesen. Tragikus alkat – mégis fanyar iróniával megáldva. Szigorú – de sohasem szeretetlen.” Hét kötete után – versek, esszék után – az utolsó pillanatig dolgozott életlejáró, összegző könyvén – Isten kegyelme, hogy elkészült vele. Ez a mű beskatulyázhatatlan, hamarost az olvasó is meggyőződhet róla. Memoár, dokumentum-regény egy létűnt korról, s egyben bölcséleti megnyilatkozás azokról a kulturális életet meghatározó vagy árnyaló személyiségekről, akiket Ő különleges családi helyzete révén még ismerhetett. Igazi szellemi csemege lesz! Mint ahogy versei is azok. Egy korai versét akár ma írhatta volna. *A banda sorsa.* „Bandában, mint mindenkor aki fiatal, ügettünk, s még búsan is vidám volt a dal. ...Egyikünk már idegen, másikunk halott, s van, akitől félni kell, hátha eladott... van, ki választ új hazát,... Nyugat és Kelet akcentusa bontja majd közös nyelvüket. De szomorúbb, hogy akik maradunk, egymást most sem értjük már, magyarul.” Talán legszebb vallomása a magyar nemzethez, amit Kodály ravatalánál írt, a választott sokaságról: „Kik vagyunk itt? A tömeg? A nemzet? Ó, mi az vagyunk, aki az árokparton énekelt, az az egy... Az az egy, kit tüzes nyelveken szólásra ő vert fel: az vagyunk itt. Minden népek közt egyszeri - - -” Költészetében együtt van, egymást kiegészíti a közösségi sorsvállalás és az egyén kikezdhetetlen méltósága, kozmikus feladata: *Emberi madárdal.* „Csillagok hátán csillagok. Hát aztán? Én meg én vagyok. Világ, nem is egy, de száz egymás hegyén. S ha ezerszer is ennyi! Én vagyok én. A boldog. Míg száguldanak a befejezett égboltok – alacsony szobájában az ügyet-

len, ki új eget indít, az egyetlen.” A beavatott felismerése ez, legnagyobb szakrális titkainkról. Hangja mégis mindig emberi marad, a szeretett lények elvesztése – mint most minket az övé – mélyen érinti. Bravúros, merész képeivel és antropológiai tudással áthatott siratóverse, a *Feltámadás egy betyármótára*, nem tagadja le a hús-vér veszteség feketedő sebeit – de nem mint olcsó vigasztalás, hanem mint eleven vigasz él a lélekben a *Megújulás*: „Apró tajtékkal nap meg éj a test fölött ha összecsobban, az évek buggyanó körén más lélek jó fel, cserélt csontban... halálaid halvány tava megüti lágy habbal a rétet, s zöld gyűrűzésben ki-be lép, s vált, visz, tovább s feljebb az élet.” Látod, Eszterünk, saját szavaid erejével és gyermeki bizalmával búcsúztatunk mi is téged, sóvárogva kívánjuk, hisszük, így van: nem az elválás végleges, hanem a találkozás biztos.

Sokat beszélgettünk, törzshelye ovális asztalkáinál, később a Hajós utcai patinás otthon karszékeibe süppedve, sokunk anyai barátja volt – s csendes esti szólóingatósainkban az ma is... Ars poeticája bátran szembeszállt mai, átgondolatlan, felszínes divatokkal, hamis hírverések nem kábították el, hirdette az olvasható, tovább-emelő művek fontosságát, persze, nem úgy, hogy a zavarosba lépünk vissza, az ösztönökhöz, hanem előre igyekezzünk, ahol a szellem sugárzik. Tóth Eszter szándéka és képessége ritka és példaértékű ebben a felbolydult világban: összebékíteni, harmóniába hozni a látszatra egymástól távol álló dolgokat; a legkisebben is fellelni a legnagyobbat, s legnagyobbban is fellelni a szegény kis emberkének mindennapi sorsának értelmét. Kulcszava ennek az emberi és költői működésnek a *legalább valamiben* találkozás a *csak-azértis-elkülönülések* helyett. Nála nincs törés az emberi és a költői minőség között. Tudta és tudja ez a törekeny test, sokat szenvedett lélek, törekvő szellem, s mi vele hisszük: „De ahol kiakad az emberi szemszögből szelíden: a szörnyű, az érthetetlen, szakadt fénylés-sötétlés megtart engem. Ha verdesek-szállok, ha nem, helyem van, rezzenéstelen.”

Eszter, a mi Eszterünk, néhány éve brutális, ostoba támadás fizikai áldozata lett – a lelke is alig gyógyuló sebet kapott. Csak a szelleme tartotta életben, az maradt töretlen. Kicsi madárteste nem hagyott nyomot az ágyban, de izmos lélekszárnyai emelték át a ki tudja, milyen mértékben és miképpen más világba. Az úr, a hiány bennünk keletkezett, de a remény is, amit örökölt hagyott. Nem szólhatunk többé vele, szokásos módon. Nem a fül hallja, nem a szem látja. De szívünkben megképződik s a matériához idomult agyunkban meg-megcsendül a lénye. A „tűz-víz” játékról kérdez egykor a gyermek. Az unoka kérdez: Hol van nagypapa? Hol van Tóth Árpád? A szobában? Víz, víz... A fényképében? Langyos az is. Hát a könyvében? Tűz, tűz... Ott van, amit írt, abban. Tóth Eszter is hátrahagyott betűk remekmű épületeiben lakik; el nem kallódik, őrzi a nagyidő. S mi, akik annyira szerettük, a bordáink közé rejtve visszük emlékezetét. Talán üzen majd. Hiszen mindig, minden körülményben jelt adott; bánatban, örömben osztoztunk vele.

Ugy tudják, ha valaki távozik, hagyjon maga után egy könyvet, egy fát és egy utódot... Eszter, lelkecske Eszter: te teljesítetted. Fiút hagyta a zenének, irodalmat a világnak, s szeretetből ültetett fát barátaid szívébe. A fiad folytat, a könyveid bizonyítanak, s bennünk örökzöld lombokat hajtasz. Isten tart közöttünk.